

PROBLEMI IN DISKUSIJA

Nekaj pomislekov glede tez o starejšem slovenskem izseljenstvu

Z rednim profesorjem dr. Matjažem Klemenčičem se močno strinjam v sporočilu, ki ga izraža naslov njegovega prispevka *Slovenska izseljenska zgodovina kot del slovenske nacionalne zgodovine* (Zgodovinski časopis 52, 1998, 2 (111), str. 175–193), pomisleke pa imam glede nekaterih njegovih tez in razmišljanj. Že glede naslova menim, da bi moral odražati vsebino prispevka, ki je skoraj v celoti posvečen delovanju ameriških Slovencev. Možno ga je razumeti na simbolni ravni, čeprav bi s tega vidika od avtorja pričakoval bolj problemsko obravnavo, izhajajočo iz omenjenega naslovnega sporočila. Zanimiva bi bila osvetlitev vsaj treh vprašanj: 1. kje je mesto proučevanja izseljenstva v okviru slovenskega zgodovinopisja, 2. kakšno je (ne)sodelovanje z ostalimi znanstvenimi vedami, ki proučujejo izseljenstvo v Sloveniji in 3. kje je mesto naših metod dela in rezultatov v odnosu do tematsko sorodnih tujih znanstvenih prizadevanj? Če omenim samo univerzitetni nivo, lahko ugotovimo, da ima izseljenstvo svoje mesto v pedagoškem procesu, npr. na sociologiji (po smrti dr. Petra Klinarja nekoliko manj), geografiji, etnologiji (po spodbudnih začetkih v prvi polovici 80. let se ponovno obuja večje zanimanje za izseljensko tematiko), v okviru germanistike oziroma literarne zgodovine, ekonomije (demografije) in še kje. Koliko pa o tem segmentu nacionalne zgodovine slišijo študenti zgodovine na obeh univerzah? Vemo, da malo.

Naslovi posameznih poglavij obetajo več, npr. *Organiziranost slovenskih izseljencev v novih domovinah* (str. 178–182) in *Politična dejavnost slovenskih izseljencev v zvezi s politiko v novih domovinah* (str. 182–183), oziroma so medli, npr. *Slovenski izseljenci in politika v stari domovini* (str. 183–192), saj se avtor v omenjenem poglavju v glavnem omeji na prikaz načrtov in programov o državnem in političnem življenju Slovencev, ki so se oblikovali med izseljenci in po 2. svetovni vojni zlasti v krogih slovenske politične emigracije. V nadaljevanju se bom omejil na avtorjeve misli iz uvoda in prvega poglavja (*Procesi izseljevanja iz slovenskega etničnega ozemlja in podoba Amerike pri Slovencih*, str. 175–178).

V povezavi s tezo, da je zgodovina slovenskih izseljencev integralni del slovenske nacionalne zgodovine (s katero se popolnoma strinjam), je avtor prispevka postavil definicijo, da so slovenski izseljenci »skupin(e) Slovencev, ki so se skozi posamezna obdobja zgodovinskega razvoja izselili ter se v večjih ali manjših skupinah naselili na območjih izven slovenskega etničnega ozemlja, kjer so si ustvarili eksistenco in zaživali svoje društveno ter politično življenje.« Kaj pa tisti izseljenci, ki niso pripadali enemu od slovenskih društev in so bili povrh tega še politično neaktivni? In teh ni bilo malo tudi v Združenih državah Amerike, kaj šele v drugih delih sveta, kjer so bili bolj razpršeni in zato tudi manj organizirani. Ko govorimo o slovenskem izseljenstvu, menim, da ga moramo obravnavati v najširšem pomenu besede, to je kot celoto pojavov in procesov od odhoda z doma (izseljevanja/emigracije) do prihoda v tujino (priseljevanja/imigracije), življenja in dela v novem okolju, vključno z vraščanjem (integracijo) in izginjanjem (asimilacijo) ter stiki med

staro in novo domovino. Njihovo število ni odločujoče za odločitev o pomembnosti za raziskavo. Konkretno povedano: Aravkanski Slovenec Janez Beniger je tudi važen za naš zgodovinski spomin, čeprav ni živel v slovenski izseljenski skupnosti in se ni vključil v njihovo društveno in politično življenje. Poleg proučevanja izseljenskih skupnosti je za zgodovinarje nujna usmeritev pozornosti še na širši krog posameznikov (in ne samo na politike ter besedne ustvarjalce), ki so ustvarjali na tujem, npr. na gospodarstvenike, zdravnike, znanstvenike ... in ne nazadnje tudi na preproste ljudi, saj nam njihove usode odkrijejo marsikatero stran izseljenčevega vsakdana. Omejevanje interesa oziroma okrnitev znanstvenega proučevanja samo na dva segmenta, to je na narodno in politično delovanje slovenskih izseljencev, je preozko, če imamo v mislih npr. poglede Marca Blocha (*Apologija zgodovine in zgodovinarjev poklic*, IHS, Studia Humanitatis 10, Ljubljana 1996). Zlasti pa je tako gledanje nevarno, če je glede raziskovanja izključujoče za ostale strani izseljenčevega življenja in dela v novih okoljih. Ta miselnost je močno ukoreninjena v slovenskem zgodovinopisju, ko se govori o t.i. velikih (nacionalno in politično pomembnih) in o t.i. malih (obrobnih) temah, nevrednih interesa in časa resnega znanstvenika.

Nobenega dvoma ni, da je zgodovina slovenskih izseljencev v novi domovini tako del zgodovine priseljskega okolja kot tudi del slovenske zgodovine. Izhajajoč iz svoje definicije slovenskega izseljenstva dr. M. Klemenčič deli t.i. priseljski del, prvič »na zgodovino dejavnosti v zvezi z organizirano storitvijo v posebnih organizacijah v novi domovini, še zlasti v zvezi z ohranjanjem njihove identitete,« in drugič »na zgodovino njihove politične dejavnosti v zvezi s staro domovino.« Ponavljam, da je ta opredelitev preozka. Resnici na ljubo je treba poudariti, da je pri tej delitvi avtor relativiziral lastno definicijo, saj je uporabil besedico »lahko« (»Zgodovino slovenskih izseljencev lahko po priselitvi v nove domovine razdelimo na dva dela...«), vendar merodajna je pač njegova temeljna teza iz uvoda prispevka, ki te relativnosti ne vsebuje.

Bolj kot te delitve pa je pomembno dejstvo, da na prste ene roke lahko naštejemo raziskovalce slovenske priseljske zgodovine v novih okoljih (tudi v ZDA, kaj šele drugod) in da je vedno manj tudi tistih, ki skrbijo za ohranitev slovenske priseljske kulturne dediščine v najširšem pomenu besede. To je tudi del ohranjanja slovenske identitete. Narediti pa bi morali korak dlje, in sicer, da se raziskovalci lotimo tem, ki se ne bodo oklepale samo vprašanj v zvezi z ohranjanjem slovenske identitete v tujini, ampak tudi vzrokov utapljanja v novih okoljih (tj. študij državne politike in bivalnih okolij v primerjavi z reakcijami priseljencev ostalih narodnosti itd.). In še več: vedno bolj bi morali raziskovati usode potomcev (ne glede na generacijo) in to ne samo z jezikovnega vidika (na tem področju je največ proučenega). Da se povrnem k avtorjevemu pristopu. Vsaka splošna delitev in opredelitev izseljske oziroma priseljske zgodovine mora biti dobro pretehtana. Še bolj nepravilno pa je posploševanje »ameriškega modela« na slovensko izseljenstvo vsepovsod po svetu; to je v raznih obdobjih imelo marsikaj skupnega in hkrati tudi različnega. In naloga zgodovinske stroke je, da išče tudi posebnosti oziroma različnosti, raziskuje poleg struktur izseljenskih organizacij tudi usode posameznikov in med njimi zlasti tistih, ki so ostali »zunaj« ali na obrobju izseljenskih skupnosti.

Prvo obdobje slovenske izseljske zgodovine postavlja dr. Klemenčič v čas pred začetkom 70. let 19. stoletja, »ko so se izseljevali predvsem pustolovci, misijonarji in politični emigranti po letu 1848.« Hkrati pa postavi dvom: »Vprašanje pa je, če lahko (glede na zgoraj postavljeno definicijo slovenskega izseljenstva) prvo obdobje sploh uvrščamo med slovensko izseljenstvo, saj ti predhodniki množičnega izseljevanja Slovencev niso ustvarili izseljenskih skupnosti, niti niso v večji meri vplivali na nadaljnji potek slovenskega izseljevanja.« Avtor se pri tem sklicuje na svojo uvodno definicijo slovenskega izseljenstva. Izhajajoč iz nje se lahko starejši del slovenskega življa v Združenih državah Amerike mirno

zbríše oziroma se ga vključi v nemška priseljska okolja, kamor je večina slovenskih ekonomskih priseljencev obravnavanega časa gravitirala. Menim, da je potrebno vključiti v slovensko izseljensko zgodovino vse, ki so odšli v tujino in to ne glede na njihov številčni obseg ali organiziranost v novih okoljih.

Kot stereotip se v zvezi z izseljevanjem večkrat pojavlja (slabšalna) oznaka »pustolovec« oziroma »avanturist«. Zlasti med prvimi, ki so odhajali v neznana ali manj znana okolja, je moral biti prisoten določen pogum oziroma radovednost, recimo temu pustolovski duh. Ta duh je bil mnogo bliže popotnikom, ki jih zlasti v 19. stoletju med Slovenci ni bilo malo, o čemer je veliko pisal etnolog dr. Zmago Šmitek. Tudi nasprotniki množičnega izseljevanja Slovencev v Združene države Amerike na prelomu v 20. stoletje, npr. iz cerkvenih krogov, so odhajajočim med drugim očitali pustolovske vzgibe oziroma avanturizem. Verjetno je bila pri prvih izseljencih prisotna večja mera radovednosti kot kasneje, vendar je bila vedno pogojena z ekonomskimi (krošnarji, gorenjski kmetje) ali verskimi razlogi (misijonarji). Tudi kalifornijski iskalci zlata slovenskega rodu so imeli željo, da pridejo do premoženja (»bogastva«), rizičnost iskanja zlata pa je temu poslu vtisnila pečat avanturizma, čeprav je bila njihova želja pogojena z golimi ekonomskimi razlogi, tj. s preživetjem in možnostjo pridobitve denarja, npr. za nakup zemlje ali najem trgovine oziroma gostilne. Posebno skupino Slovencev, ki so prihajali v Združene države Amerike, so sestavljali misijonarji. Navadno jih obravnavamo kot posebno skupino, saj bi jih težko označili za izseljence, čeprav so nekatere karakteristike skupne tako misijonarjem kot ekonomskim izseljencem (večinoma prostovoljni odhod, dolgoletno ali trajno bivanje v tujini, skrb za lastno preživetje in povrh še za pridobitev denarja za svoje delo itd.). Po sledeh Friderika Barage (v ZDA je prišel konec leta 1830) so stopali številni bogoslovci in duhovniki, da so opravljali svoje poslanstvo med drugoverci in tudi med slovenskimi in katoliškimi priseljenci drugih narodnosti. O tem je veliko znanega in tudi avtor prispevka jih navaja. Omeniti pa velja, da so ravno v obravnavanem zgodnjem obdobju imeli za Slovence v ZDA povezovalno vlogo, saj so jih občasno obiskovali (npr. v času pred veliko nočjo, ob porokah, na poti do misijonskih postaj ipd.). Maše v sicer »tujih« kapelah ali cerkvah in družabna srečanja pri »močnejših« slovenskih farmarjih ali trgovcih (npr. Antonu Žagarju v Chicagu) so bile oblike neformalnega združevanja Slovencev v ZDA v času, o katerem govorimo. Glede tretje kategorije (po dr. Klemenčiču), to je »političnih emigrantov«, pa ne smemo pretiravati, saj je iz srede 19. stoletja znan le Anton Fister, ki je našel zatočišče v Ameriki zaradi radikalizma in udeležbe v oktobrski vstaji na Dunaju leta 1848.

Bežno sem že omenil nekatere skupine slovenskih priseljencev v ZDA pred letom 1870, vendar si jih oglejmo skupaj z ostalimi. Na prvem mestu moram omeniti belokranjske krošnarje (v ZDA so sprva še ostali krošnarji, kasneje so mnogi med njimi postali trgovci v Cincinnatiju, Chicagu in drugod), na drugem pa tiste gorenjske kmete (mnogi z družinami), ki so se priselili v Minnesoto. Slednjemu priseljevanju sledimo zlasti po koncu ameriške državljanske vojne (1865) in tudi v sedemdesetih letih. Ni jih bilo veliko, vendar bili so. Z njimi je povezano delovanje misijonarja Franca Pirca v Minnesoti; sredi 60. let je kot priseljenjski komisar vabil Slovence na plodno zemljo omenjene ameriške države. Krošnarji so se priseljevali že od konca 30. let. Leta 1865 je v Chicagu živelo 10 Slovencev z družinami, okoli 100 pa jih je krošnarilo po Ameriki. Pred letom 1870 sta v Minnesoti nastali tudi slovenski naselbini v okrajih Brockway in Albany (glej: Majda Kodrič, »Kranjci« v *Stearns County – vezi med etnično zavestjo in zemljepisnimi dejavniki v neki slovenski kmečki naselbini v Minnesoti*. Geografski obzornik 1987, 2, str. 108–112). Struktura sicer maloštevilnih slovenskih priseljencev v ZDA pred letom 1870 je bila pestra in poleg omenjenih moramo omeniti iskalce zlata v Kaliforniji in Skalnatem gorovju, rudarje, voznike volovskih vpreg, agrarne delavce, gozdarje, Slovenke kot gospodinjske pomočnice in

učiteljice Indijancev pri misijonarjih, soproge farmarjev itd. Med sicer redkimi intelektualci izstopa Anton Zhishman (Čizman), ki je kot profesor predaval na univerzi v Montgomeryju v Alabami (glej: Janez Stanonik, *Slovenci v Združenih državah: obdobje 1848–1891*. Dve domovini/Two Homelands 7, 1996). Pozabiti pa ne smemo tudi na vojake. Med okoli 6000 »meksikajnerji«, ki so 1864 odšli na pomoč mehiškemu cesarju Ferdinandu Maksimilijanu, mlajšemu bratu avstrijskega cesarja Franca Jožefa I., so bili tudi Slovenci. Koliko jih je bilo, žal ne vemo, predvidevam pa lahko, da se mnogi niso vmili. Njihova maloštevilnost še ne pomeni, da niso vredni naše pozornosti. Zato omejevanje slovenskih priseljencev v času do 1870 samo na pustolovce, misijonarje in politične emigrante ne odraža dejanskega stanja.

Dr. M. Klemenčič: »O Ameriki so se ljudje informirali tudi ob zbiranju sredstev za misijonarsko dejavnost škofa Barage in njegovih naslednikov, vendar pa je preteklo kar precej časa, predno so se predstave o Ameriki bolj razširile oziroma se 'prijele' med Slovenci. Do tega je prišlo šele v 90-ih letih 19. stoletja, ko so slovenski časopisi pričeli objavljati pisma slovenskih izseljencev iz Amerike« (str. 176). Glede podobe Amerike med Slovenci v 19. stoletju menim, da je poleg Bleiweisovih *Novic* (ki jih omenja avtor) imela pomembno vlogo *Zgodnja danica*, ki je prinašala pisma misijonarjev in tudi ekonomskih priseljencev. Misijonarska pisma se niso posvečala samo verskim zadevam, ampak zelo posvetnim, zlasti v zvezi s pogoji življenja v Ameriki (konkretno v okolju delovanja posameznega misijonarja). Temu informacijskemu valu sledimo od srede 19. stoletja. *Novice* in *Zgodnja danica* sta glasili, ki sta bili brani zlasti med kmečkim prebivalstvom na Slovenskem. Da je bila izseljenska mrzlica v zraku, nam dokazujejo tudi zgodnja navodila o priseljivanju in obnašanju na poti, npr. podrobna navodila kasnejšega katoliškega škofa v ZDA Jakoba Trobca novembra 1864, ki so bila v več nadaljevanjih objavljena v *Zgodnji danici* in Janeza Tomaževiča (1864), ki je izpostavil štiri nujne osebne kvalitete, ki naj bi jih imel vsak izseljenec: srčnost (pot je bila dolga in nevarna), modrost na poti (boj se sleparjev!), zmernost (izogibaj se pijači!) in pridnost. Vabila v Ameriko zasledimo v objavljenih izseljenskih pismih, od nekdanjega krošnjarja in nato bogatega trgovca Matije Premute leta 1845 (»Veliko ljudi se po kupčii iz Kranjskiga v ptuje kraje podá, ne manjka jih, ne po Avstrijskim, Nemškim, Ogerskim in po raznih družih dežélah, zakaj neki nihče ne gré, v zvoljeno dežélo, bogato Indijo?«), prek Polone Noč leta 1856 (»Če bi kdo imel korajžo sem priti, mu jaz odkritosrčno povem, da je tukaj zlo, zlo dobro. Zemlje je veliko in je tudi tako dobra, da ni treba družega kot orati in sejati. Ni treba nič povleči in krompirja nič okopavati in osipati in vendar tako debel zraste kot periša.«), do Pirčevega vabila leta 1865 (»Kdor tedaj na Kranjskem revno ali nezadovoljno živi, pa zná dobro delati in vendar tudi ima stroške, utegne s postavnim izselivnim listom precej semkaj se podati.«). [Mimogrede: omenjeno Pirčevo pismo je objavila *Zgodnja danica* z opombo, da je ravno v tistem času odšlo v Minnesoto 51 Gorenjcev.] Res pa je, da so bila v izseljenskih pismih tudi opozorila na temne strani Amerike, zlasti pa na to, da tam uspejo le tisti, ki so navajeni trdega dela.

Zakaj se že v tem času ni vsul plaz Slovencev v ZDA, je zahtevno in kompleksno vprašanje, pri katerem moramo (vsaj) upoštevati posameznikove (šibke) finančne možnosti (vožnja je bila dražja kot konec stoletja) ter postopen razvoj transportnih možnosti (železnice, zlasti pa prehod od jadrnic na parnike) in industrializacijo v ZDA na drugi strani. Z avstrijskim ustavnim zakonom (1867) je bilo uvedeno svobodno izseljevanje v tujino, kar je pomenilo odpravo mnogih formalnosti, ki so pred tem ovirale odhode. Ameriška industrija je šele proti koncu 19. stoletja zahtevala vedno večje število cenejše delovne sile. (Mimogrede: Nedvomno je počasno upadanje priseljivanja v Združene države iz zahodnoevropskih držav, ki mu sledimo z 80. leti, povečalo interes izseljenskih pisarn in posrednikov dela v Ameriki in Evropi po delovni sili iz vzhodnih, srednjih in južnih delov starega kontinenta in Slovenci smo se preprosto vključili v ta proces.) Čas množičnega

izseljevanja je zahteval le pripravljenost posameznika, denar za vožnjo, zdravje in pridne roke, hkrati pa je to obdobje poznalo tudi organizirana potovanja (vloga izseljenskih agentov), utečenost poti, znane cilje v Ameriki, kjer so bivali sorodniki ali prijatelji itd. Res se je v času množičnega izseljevanja več pisalo o Ameriki, vendar ta ni bila neznana Slovencem že pred tem. Glavno vlogo so imeli časopisi (z objavljanjem izseljenskih pisem, potopisov, objavljanjem novic iz Amerike), literatura in izseljenska pisma. Slednja so bila le del informacijskega sistema (poleg tiska), kar je zahtevalo tudi boljše znanje oziroma boljšo pismenost. Ta pa je pri Slovencih stalno naraščala. Nikakor pa ne smemo zanemariti dobro organizirane reklamne dejavnosti, saj so bili naši časopisi polni oglasov, po deželi so krožili (poleg agentov) tudi reklamni letaki, plakati, razna vabila ipd. To je bil čas, ko so se tuje agenture, npr. iz Basla, Bremna, Hamburga itd., obračale na Slovence in na njihova pisma odgovarjale v slovenskem jeziku. In če pojav postavimo še v evropski kontekst, vidimo, da se Slovenci množično vključijo v evropski izseljenski val bolj ali manj v časovnem sozvočju z ostalimi narodi, ki so jih obdajali. Kljub temu pa mislim, da so bile predstave o Ameriki razširjene med Slovenci tudi že pred to informacijsko agresivnostjo v času množičnega izseljevanja.

Nekaj misli, ki sem jih predhodno navedel, je zapisanih tudi v moji knjigi, ki jo dr. M. Klemenčič citira pod opombo številka 4 (str. 176). V večjem delu se res ukvarjam s t.i. »prvim obdobjem«, vendar v njej sežem tudi v čas do 1. svetovne vojne. V uvodu sta zapisana namen knjige in metoda dela, rezultat v vsakem oziru (glede na zastavljeno tematiko) pomeni le »oris«, v katerem pa upoštevam vse zahteve zgodovinopisnega pristopa, kar dokazuje tudi obsežen znanstveni aparat, zlasti pa citiranost časopisnih virov. Glede opombe o uporabi »sekundarnih virov«, prosim avtorja za namig o primarnih virih, tj. o ohranjenih originalnih izseljenskih pisemskih tistih posameznikov, ki jim v knjigi posvečam pozornost in so v njej objavljena iz časopisja. Če sem za objavljeno pismo našel original, sem to navedel in pred tem seveda primerjal oba teksta. Objavljam pa ohranjena originalna pisma, npr. duhovnika Alojzija Kastigarja, kuharice Lize in zapise na razglednicah. Svoj kritičen odnos do časopisnih objav (in sploh osebnega gradiva) navajam v knjigi, zato ga na tem mestu ne bom ponavljal. Moje glavno načelo pa je, da moramo biti enako kritični do **vseh** virov, ki jih uporabljamo pri svojem delu, saj nam primarnost izvora dokumentov ne zagotavlja avtomatičnega posredovanja točne informacije. Zato nisem tako nasproten uporabi časopisnih virov, posebno pa ne v primerih, ko **enakega** originalnega gradiva ni oziroma ni dostopno.

Dotaknil bi se rad še dveh avtorjevih trditev, ki jih zasledimo v opombah. V deveti opombi dr. M. Klemenčič citira knjigo Jurija Trunka *Amerika in Amerikanci*, ki jo je omenjeni duhovnik in popotnik izdal v Celovcu kot samozaložniški projekt. Ne prvič je dr. M. Klemenčič za letnico izdaje napisal leta 1913. S knjižničarskega vidika je verodostojna tista letnica, ki jo nosi notranja naslovna stran, to je leto 1912, čeprav je prišla iz tiskarne šele leto 1913. Vsa dosedanja citiranost Trunkove knjige se drži tega načela. V opombi pa je lahko navedeno, da je knjiga izšla kasneje (ni neznano, da je knjiga v obliki snopičev izhajala v letu 1912, v knjižni formi pa je izšla v naslednjem letu). Dvojnost letnice (1912, 1913) lahko vnese zmedo pri citiranosti tega dela, ki je bilo doslej velikokrat uporabljeno. V 21. opombi (str. 178–179) dr. M. Klemenčič citira geslo *Slovenski dom* (Enciklopedija Slovenije, 12. zvezek, Ljubljana 1998) in ga opremi z mislijo: »Avtorji gesla sicer ne upoštevajo vseh rezultatov slovenske historiografije.« Kot enega od piscev me zanima dvojje: prvič, ali vsi avtorji ne upoštevamo rezultatov slovenskega zgodovinopisja (in če ne, kateri so to?) in drugič, kakšne so konkretne vsebinske napake in pomanjkljivosti gesla? Tudi kot področni urednik za izseljenstvo pri *Enciklopediji Slovenije* bom hvaležen za vsak konkreten popravek oziroma kritično mnenje.

Vem, da je v kratkem prispevku težko zaobjeti vso problematiko. Vse gornje misli so zapisane z dobrim namenom, da tudi v naših vrstah (recimo zgodovinarjev izseljenstva) začnemo dialog na strokovni ravni in javno povemo nestrinjanja in pomisleke z objavljenimi tezami. Saj je to tudi del znanstvenega procesa in duhovne širine, ki naj vodi k boljšemu delu nas vseh.

Marjan Drnovšek

The Importance of Being Pleterski

Andrej Pleterski je v 2. številki 52. letnika ZČ (str. 215–277) priobčil monsturozno dolg traktat *Lepi, grdi, zli*, ki zadeva tudi mene. Njegova besedno obilna izvajanja terjajo nekoliko odgovora. Ne bom se mudil pri vsaki malenkosti, ker bi bil rad okolju prijazen.

K str. 243: Pleterskemu morem utemeljeno ugovarjati le na mestih, kjer je vsaj malo stvaren; za molzbichlski samostan kot kraj nastanka »korenin« Brijinskih spomenikov (BS) pa mož ni podal prav nobenega nedvo(u)mnega dokaza. Prav tako ne za trditev o nekakšnem odražanju njihove (so)uporabe v kateri koli ženski samostanski skupnosti. Kaj le hoče? Vsaj doslej je veljalo, da dokazuje tisti, ki postavlja tezo.

Še k str. 243: Kar zadeva povezanost ali nepovezanost posameznih tekstov BS, je moje stališče znano in ga ni treba ponavljati. Ker je Andrej Pleterski postavil tezo o »koreninah« Brijinskih spomenikov v molzbichlskem samostanu¹ in potem še zatrdil, da »BRIŽINSKI SPOMENIKI /pozor, množina; v slovenščini to pomeni najmanj 3 tekste, kolikor jih je tudi v BS; gre torej za »organsko celoto«² BS/ ODRAŽAJO TUDI UPORABO V ŽENSKI SAMOSTANSKI SKUPNOSTI V MILLSTATTU,«³ zadeva pripomba o metodološki tveganosti raziskovanja BS kot celote v prvi vrsti njega samega. BS sem obravnaval kot »organsko celoto« samo toliko, kolikor je o BS kot celoti dajal izjave Andrej Pleterski.⁴

¹ Prim. A. Pleterski, Arheologija in nastanek Brijinskih spomenikov, v: Zbornik Brijinski spomeniki, Ljubljana 1996, 38: »PRVA BESEDILA V SLOVANSKEM JEZIKU, KORENINE BS, SO NASTALA MED 772 IN 789 V SAMOSTANU V MOLZBICHLU./« Na str. 27 istega dela A. Pleterski pojasni, da kratica BS pomeni Brijinski spomeniki (množina), ne Brijinski spomenik (ednina). Z' obravnavo BS kot »organske celote« je torej začel on (in to pri viru oz. »koreninah«). Moram pripomniti, da je v tej opombi citirana misel izjemno eksaktnega Andreja Pleterskega zelo hudo norčevanje iz bralcev. Gotovo so prva besedila v slovanskem jeziku nastala že znatno prej kot »korenine« BS (saj ni mogoče domnevati, da bi bili Slovani mutasti), vendar so bila le redko zapisana (v poganskih časih Slovanov npr. s črtami in zarezi, kakor se da sklepati iz razprave Čmorizca Hrabra o pismenkah).

² Ta oznaka prihaja izpod peresa Andreja Pleterskega; meni se ne zdi ravno posrečena. Za moj pristop k problematiki BS je pa povsem neustrezna, kakor more v 1. številki 51. letnika ZČ videti vsakdo. Po mojem mnenju vsaka izjava o vseh treh BS hkrati (npr. da so zapisani v latinici, da je njihov jezik slovanski ipd.) še ni izjava o njih kot »organski celoti«.

³ A. Pleterski, Mitska stvarnost koroških knežjih kamnov, ZČ 50, Ljubljana 1996, 527.

⁴ Obravnavanje BS kot celote (o »organski celoti« je govoril le Pleterski) je v slavistiki utemeljeno z njihovo jezikovno podobo. Wiehlova je npr. preučila krščansko in pravno terminologijo v vseh treh BS hkrati. To se zdi Pleterskemu na koncu 2. odstavka na str. 246 – beseda 'čist' je namreč izpričana le v BS 3, 'pravični' oz. 'pravi' pa le v BS 1 in BS 2 (v BS 3 srečujemo zgolj 'nepravična dela' in 'nepravično mišljenje')! – brez problemov sprejemljivo, medtem ko mož na koncu 243. in začetku 244. strani docira o tveganosti mojega obravnavanja jezikovne podobe BS kot celote. Čudna nedoslednost – ne edina! – »znanstvene« misli Pleterskega.